

ANUNȚ

La data de 18.09.2025, ora 11:30, în sala “Ion Simionescu”, domnul BOTEZ P. PAUL MATEI CHRISTIAN va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul “**Hédonisme et bonheur dans le roman moderne. De Balzac à Fitzgerald**”, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul **Filologie**.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte

Prof. univ. dr. **Doina Lăcrămioara PETRESCU**, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător de doctorat

Prof. univ. dr. habil. **Simona Mihaela MODREANU**, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți

Prof. univ. dr. habil. **Lidia COTEA**, Universitatea din București

Conf. univ. dr. **Simona JISA**, Universitatea “Babeș Bolyai” Cluj-Napoca

Prof. univ. dr. **Marina MUREȘANU**, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

**Hédonisme et bonheur dans le roman moderne.
De Balzac à Fitzgerald**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Modreanu, Simona

Doctorand:

Botez P. Paul Matei Christian

Cuprins

Introducere.....	5
I. Ce este hedonismul?.....	12
I.1 Scurt istoric al unei doctrine controversate.....	12
I.1.1 Începuturile.....	12
I.1.2 O evoluție sinuoasă.....	19
I.2 Etică și emoție în literatură.....	24
I.3 Plăcere și fericire – două scopuri incompatibile?.....	33
II. Metamorfozele omului în noul secol.....	39
II.1 Capitalismul și imaginarul consumului.....	39
II.2 Individualismul și egoismul etic.....	44
II.3 Modernitățile literare: de la romantism la decadență și mai departe.....	48
III. Emoțiile și textul literar: o abordare semiotică.....	60
III.1 Semiotica pasiunilor.....	60
III.2 Sufletul unei epoci – studiul afectelor.....	62
III.3 Emoțiile în construcția narativă.....	74
III.4 Limbajul sentimentelor.....	88
IV. Avatarurile hedonismului.....	96
IV.1 Satisfacerea dorințelor imediate.....	96
IV.2 Evadarea din realitate.....	106
IV.3 Distincția.....	117
V. De la individ la societate – o degradare simbolică.....	131
V.1 Banii, o pasiune periculoasă.....	131
V.2 Refuzul moralei burgheze.....	141
V.3 Realitate și aparență.....	151
VI. Hedonistul captiv: când plăcerea devine o închisoare.....	158
VI.1 Închisoarea fantastică.....	158
VI.2 Închisoarea psihologică.....	173
VI.3 Închisoarea socială.....	178
VII. Fericire spulberată și iluzii pierdute.....	182

VII.1 Înțelepciunea între dorință și longevitate.....	182
VII.2 O relație tensionată cu celălalt.....	188
VII.3 Falimentul corpului și al minții.....	194
VII.4 Pericolele vieții ca artă.....	200
VII.5 Visul devenit coșmar.....	205
Concluzie.....	210
Bibliografie.....	215

Rezumat

„Care este scopul ultim al vieții umane?” Iată o întrebare fundamentală la care filosofia a încercat să ofere un răspuns de-a lungul timpului. Printre soluțiile propuse de diversele școli și doctrine, două abordări se disting în mod deosebit: pe de o parte, hedonismul – conform căruia binele suprem al omului este reprezentat de plăcere – și, pe de altă parte, eudemonismul, care consideră fericirea drept finalitate a tuturor acțiunilor umane. În timp ce căutarea sensului a fost mereu o constantă a existenței noastre – de unde insistența oamenilor de-a lungul secolelor de a gândi lumea în termeni teleologici și de a căuta adevăruri universale despre natura lor – ea a căpătat un nou avânt începând cu anii 1800, aspect explicabil prin contextul istoric al epocii. Transformările profunde suferite de țările occidentale la sfârșitul secolului al XVIII-lea – industrializarea în Anglia, Revoluția din 1789 în Franța și Războiul de Independență din Statele Unite – au avut drept rezultat dispariția aproape completă a universului tradițional și nașterea societății capitaliste. Marcată de ascensiunea burgheziei în defavoarea aristocrației, de crearea de noi locuri de muncă și de o mobilitate socială crescută datorită circulației banilor, noua realitate se dovedește a fi depozitara unui imaginar bogat centrat pe plăcere, cu origini în Antichitatea greco-romană, dar cu manifestări adaptate spiritului omului modern: vorbim despre epoca în care acesta din urmă începe să fie perceput mai puțin ca producător și mai mult ca un consumator, având o identitate construită pe satisfacerea constantă a dorințelor, în special prin achiziția de bunuri și prin deschiderea către experiențe senzoriale diverse. Renașterea hedonismului după o lungă perioadă de uitare coincide așadar cu ascensiunea clasei de mijloc, urmând cursul evoluției societății către o prosperitate materială vizibilă; în același timp, modernitatea este însoțită de o anumită pierdere a reperelor morale care structuraseră anterior viața oamenilor și, în consecință, de necesitatea de a descoperi noi valori pe baza cărora indivizii să-și construiască o viață fericită.

Astfel, teza mea intitulată *Hedonism și fericire în romanul modern. De la Balzac la Fitzgerald* reprezintă o analiză critică a dihotomiei dintre doi piloni ai filosofiei morale, așa cum au fost ei reprezentați în romanul modern – în special de origine francofonă și anglofonă – din perioada 1830-1930. Alegerea subiectului este motivată înainte de toate de absența unui studiu similar care să se aplece asupra metamorfozelor spectaculoase suferite de termenii „hedonism” și „fericire” în modernitate: astfel, prin glisare semantică, acel sistem de gândire născut în Grecia Antică ce propunea mijloace de obținere a satisfacției individuale, dar care avea mereu în vedere

și binele colectiv, devine mai târziu sinonimă cu un comportament asociat excesului și dezechilibrului; pe de altă parte, fericirea ca fundament al acțiunilor umane se reduce la o stare sufletească a cărei pluralitate de manifestări anulează dimensiunea sa abstractă și universală. Din acest punct de vedere, reprezentarea ficțională a relației dintre cele două noțiuni ilustrează rolul pe care l-au jucat în modelarea concepției despre om într-un moment important de tranziție între vechea și noua paradigmă.

Mai întâi, este necesar să precizăm că noțiunile de plăcere și fericire, în ciuda unor similitudini și puncte de convergență, au fost în general antagonizate în istoria eticii occidentale, fiind percepute ca două moduri diferite de a da sens vieții: în timp ce termenul „plăcere” desemnează o senzație scurtă și instabilă, supusă capriciilor sorții, cel de „fericire” face referire la o stare agreabilă de lungă durată, care presupune pace interioară și o anumită armonie cu lumea. Astfel, evoluând în cadrul unei percepții dualiste a individului ca victimă a unei tensiuni permanente între pasiunile sale mai mult sau mai puțin ilicite și aspirația sa către bine, cei doi termeni sunt, de asemenea, purtători ai unei încărcături morale puternice, care constituie obiectul principal al studiului meu. În special ideea conform căreia plăcerea ar fi net inferioară fericirii, întrucât prima este rezultatul satisfacerii dorințelor personale egoiste, iar cea de-a doua este inevitabil legată de virtute, va fi problematizată în mod activ pentru a demonstra că această separare devine tot mai puțin relevantă în gândirea europeană pe parcursul secolelor.

Literatura joacă un rol crucial în acest demers, fiind un document valoros care atestă evoluția mentalităților de-a lungul timpului. Analiza mea se va baza în principal pe cinci romane, cărora li se alătură alte lucrări ce intră în dialog cu acestea: *La peau de chagrin* (1831) de Honoré de Balzac, *Fortunio* (1837) de Théophile Gautier, *À Rebours* (1884) de J.-K. Huysmans, *The Picture of Dorian Gray* (1890) de Oscar Wilde și *The Great Gatsby* (1925) de F. Scott Fitzgerald. Elementul comun al acestor narațiuni, în aparență foarte diferite, constă în plasarea acțiunii în cadrul societății de consum, unde banii și posesiunile materiale echivalează cu puterea, iar cultul plăcerii atinge un rafinament suprem. Deși fiecare protagonist navighează în mod diferit această lume, în practică toți eroii își dedică viața aproape exclusiv satisfacerii dorințelor imediate, iar căutarea plăcerii ia forme diverse – de la achiziționarea hainelor, parfumurilor și a obiectelor decorative, până la delectarea în petreceri somptuoase care includ consumul de alcool și opiacee. În acest context, uzurparea fericirii de către plăcere ca finalitate a acțiunilor umane poate fi văzută ca principalul simptom al declinului moral în societatea epocii –

fie ea franceză, engleză sau americană – ce pare să ascundă un substrat întunecat în spatele fațadei de bunăstare materială. Astfel, în *La Peau de Chagrin*, roman situat la confluența dintre romantism și realism, Balzac se folosește de elementul fantastic pentru a crea o fabulă morală despre deșertăciunea anumitor dorințe, dar și despre pericolele puterii nemoderate de înțelepciune. Reluând același motiv al pactului cu diavolul șazeci de ani mai târziu, Oscar Wilde creionează portretul unui dandy care caută să trăiască o viață artistică ce depășește noțiunile de bine și rău, dar se dovedește incapabil să ignore și, în cele din urmă, să supraviețuiască chinurilor propriiei conștiințe. Inclasabila operă *Fortunio* a lui Théophile Gautier dramatizează întâlnirea dintre două tipuri de alteritate – întruchipate de o curtezană pariziană și un nobil indian bogat – cu un amestec de cinism și ironie ce nu ascunde miza reală a adoptării divertismentului ca principiu director al existenței. Simbol al mișcării decadente care a scandalizat o epocă întregă, *À Rebours* de J.-K. Huysmans prezintă povestea unui aristocrat neobișnuit a cărui existență se axează pe distracții minore și se desfășoară aproape exclusiv într-un spațiu închis, ceea ce agravează problemele de sănătate și plictisul existențial al personajului, sugerând caracterul nesustenabil al unui stil de viață centrat numai pe ideea de plăcere. În ceea ce privește capodopera lui Fitzgerald, aceasta schițează o lume care a abandonat morala tradițională în favoarea hedonismului sălbatic, o atmosferă de junglă unde domnește legea fiecăruia pentru sine și unde eroul este condamnat deoarece dorește mai mult decât simpla satisfacție materială, încercând să-și ghideze viața după principii etice aflate în contradicție cu realitatea timpului său.

Alegerea acestor romane este motivată de mai mulți factori: necesitatea reinterpretării unor cărți devenite canonice – adesea reduse în mod nedrept la clișee – se combină cu bogăția tematică a poveștilor care plasează în centrul preocupărilor lor o etică subversivă față de codul moral al vremii. În fapt, problematica hedonismului funcționează ca un nucleu în jurul căruia gravitează întrebări extrem de relevante pentru condiția umană în ansamblul său: liberul arbitru și determinismul, influența celorlalți asupra propriului destin sau atracția interzisului. Distanța cronologică dintre opere, care se întind pe aproape un secol, ne permite, de asemenea, să avem o viziune de ansamblu asupra renașterii acestui fenomen în istoria recentă: căci, prin abandonarea epicureismului rațional, care încearcă să împace plăcerea cu fericirea – reprezentat prin ideea de *ataraxie* sau pace a sufletului – în favoarea excesului specific lumii contemporane, operele analizate înfățișează tocmai transformarea amplă a societății occidentale și, mai ales, a ideii de om.

Lucrarea mea este împărțită în șapte capitole tematice de lungimi variabile, primele două formând împreună soclul teoretic pe care se sprijină argumentele principale. Astfel, primul capitol include o incursiune în istoria filosofiei occidentale pentru a examina nașterea ideii de plăcere ca scop principal al vieții. Se va insista în special asupra contribuției Antichității greco-latine la crearea unei doctrine hedoniste prin intermediul celor doi mari reprezentanți ai săi, Aristip din Cirene și Epicur; abordarea lor antitetică vizavi de acest concept și de implicațiile sale va asigura acestei doctrine o poziție controversată în istoria ideilor. Recepția ambivalentă a hedonismului de-a lungul timpului va fi analizată subliniind două aspecte importante: caracterul iconoclast al unei astfel de gândiri, supusă discreditării venite din partea eticilor clasice care privilegiau virtutea, și, mai ales, impactul creștinismului, care percepe hedonismul ca pe un adevărat pericol pentru mântuirea sufletului. De asemenea, vom studia transformarea treptată a noțiunii, care a ajuns să fie redusă la dimensiunea sa psihologică, asociată cu desfrâul și căutarea plăcerilor senzuale. Nu în ultimul rând, vom studia relația complexă dintre plăcere și fericire, retrasând originile incompatibilității aparente dintre cele două în imaginarul colectiv și apropierea lor treptată începând cu Secolul Luminilor.

Capitolul al doilea abordează contextul social și cultural care a favorizat renașterea hedonismului în literatura românească începând cu anii 1800. Aportul istoriei și al antropologiei culturale este esențial, evidențiind modul în care apariția societății capitaliste a modificat profund identitatea omului, care se definește din ce în ce mai mult prin dorința nestăvilită de a acumula bunuri materiale. La aceasta se adaugă dezvoltarea individualismului și etica nietzscheană, care promovează eliberarea de idealul ascetic creștin, ilustrând capacitatea recent dobândită de distanțare față de comunitățile tradiționale, marcate de o ierarhie strictă și imuabilă și de primatul colectivității asupra individului. Impactul acestor mutații socio-economice asupra literaturii va fi, de asemenea, evidențiat printr-o secțiune care analizează modul în care marile curente artistice ale secolului al XIX-lea au luat act de noua realitate.

Următoarele cinci capitole sunt dedicate exegezei propriu-zise a romanelor menționate, realizată într-o manieră comparativă, păstrând un echilibru între lectura aplicată a textelor și discuția contextului cultural din perspectiva mizelor evocate anterior. Capitolul al treilea explorează specificul semioticii pasiunilor așa cum a fost formulată de A.J. Greimas și Jacques Fontanille, înainte de a se concentra pe trei direcții de analiză oferite de această abordare teoretică: relația dintre afectele individuale și realitatea socială, văzută prin prisma celor patru

modalități (a vrea, a putea, a trebui și a ști); influența reciprocă dintre emoții și construcția narativă, în măsura în care pasiunile structurează parcursul eroilor, iar strategiile discursive utilizate de autor guvernează reprezentarea experienței pasionale; exprimarea lor din punct de vedere stilistic, în special alegerea limbajului și a figurilor de stil pentru a ilustra variația intensității emoționale a textului. Această secțiune reprezintă atât un cadru teoretic de referință, cât și o privire de ansamblu asupra aspectelor care vor fi discutate în detaliu în restul tezei.

Capitolul al patrulea urmărește manifestările concrete ale filosofiei hedoniste în viața personajelor, care pot fi împărțite în trei categorii, în funcție de scopul urmărit pe parcursul poveștii: satisfacerea dorințelor superficiale (luxul, puterea, plăcerea fizică), evadarea din realitatea brutală și apăsătoare prin vis și imaginație și căutarea distincției sociale prin „consumul ostentativ”, conform teoriei lui Thorstein Veblen, sau prin „dispoziția estetică” a individului, aplicată în toate domeniile existenței, după Pierre Bourdieu. Numeroase exemple relevante extrase din romane vor susține argumentele noastre.

Capitolul al cincilea studiază în profunzime modul în care narațiunile respective conturează un portret critic al unei lumi aflate în proces de degradare, reflectat în traiectoria descendentă a protagoniștilor libertini. Dacă unii autori, precum Balzac, aduc în prim-plan forța corupătoare a banilor și sacrificiile necesare pentru a avansa social, alții, precum Huysmans și Wilde, sunt interesați de figura dandy-ului decadent și de încercările acestuia de a respinge morala burgheză convențională, creându-și o existență atipică, în afara normelor de comportament ale epocii. Conflictul dintre iluzie și realitate este o altă temă preferată de scriitori, reprezentată magistral în romanul lui Fitzgerald prin abordarea ironică a visului american.

Capitolul al șaselea este consacrat momentelor decisive din existența eroilor, rămasă sub semnul unei captivități mai mult sau mai puțin literale, generate de consecințele unui stil de viață hedonist. În acest sens, captivitatea ia forme variate, reflectând încercările care jalonează evoluția personajelor: închisoarea supranaturală la care sunt condamnați Raphaël de Valentin și Dorian Gray va fi analizată în conexiune cu teoria fantasticului dezvoltată de Tzvetan Todorov, în timp ce poetica spațiului lui Gaston Bachelard – în special ipotezele sale despre simbolismul casei – ne va ghida în analiza închisorii psihologice în care este blocată mintea lui Jean des Esseintes. De asemenea, vom relua câteva teorii de natură socio-antropologică (Bourdieu, Sayre și Löwy) pentru a înțelege cum diferențele de clasă și reputația creează o „închisoare socială” care marchează definitiv destinul lui Jay Gatsby.

Capitolul al șaptelea examinează corespondența dintre sfârșitul tragic al protagoniștilor și o anumită rigiditate morală specifică puritanismului burghez vehiculată în aceste romane. Adoptarea preceptelor hedoniste pare să conducă indivizii la un deznodământ nefericit, marcat de decădere sau moarte – sub forma sinuciderii, a crimei sau a bolii – ceea ce permite interpretarea chiar și a operelor inovatoare din punct de vedere estetic ca un avertisment împotriva utilizării greșite a liberului arbitru și ca un apel la responsabilitatea față de propriile acțiuni.

În încheiere, este important de menționat că prezența tematicii hedoniste în literatura românească nu atinge apogeul în anii 1920. Dimpotrivă, liberalizarea moravurilor și slăbirea influenței creștinismului care au marcat întregul secol XX au stimulat apariția unor narațiuni ce explorează această libertate nouă în moduri diverse și originale. În același timp, așa cum subliniază Matei Călinescu, credința într-un progres continuu ca rezultat al modernității, deja șubredă la sfârșitul anilor 1800, se va prăbuși complet în epoca următoare, fiind înlocuită de mitul modernității înseși: în fața ororilor istoriei, „Viitorul a devenit aproape la fel de ireal și gol ca și trecutul. Sentimentul foarte răspândit de instabilitate și discontinuitate face din plăcerea imediată aproape singurul lucru rezonabil pentru care merită luptat”.¹ Mult mai transgresive decât predecesoarele lor, aceste opere parcurg o ultimă etapă, asumându-și pe deplin dimensiunea hedonistă, adoptând o atitudine sfidătoare față de sistem și creând anti-eroi lipsiți de scrupule, al căror parcurs adesea scandalos continuă să fascineze prin intenția de afirmare a sinelui cu orice preț. Astfel, în peisajul cultural american de după Al Doilea Război Mondial, apar scriitorii Beat Generation precum Jack Kerouac, Allen Ginsberg și William S. Burroughs, ale căror romane depășesc structura clasică pentru a oferi cititorilor incursiuni inedite în mintea tinerilor și peripeții rocambolești ce combină instantanee de viață boemă, călătorii exotice, devianțe sexuale și nebunie. Aproximativ zece ani mai târziu, contracultura preia ștafeta cu o serie de autori precum Charles Bukowski, ale cărui romane gravitează în jurul personajului nihilist și alcoolic Henry Chinaski, recunoscut ca alter-ego-ul său; Hunter S. Thompson, celebru pentru tulburătorul roman psihedelic *Fear and Loathing in Las Vegas* (1972) și, mai aproape de epoca contemporană, Bret Easton Ellis cu *Less Than Zero* (1985) și *American Psycho* (1991), adaptate în filme de mare succes. În Franța, se remarcă în special scriitorul Michel Houellebecq printr-un stil deliberat provocator, abordând subiecte controversate precum turismul sexual

¹ Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității* (Iași: Polirom, 2020), 277.

în *Platforme* (2001) sau clonarea și sectarismul religios în *La Possibilité d'une Île* (2005). Totuși, elementul inovator de la începutul secolului XXI este prezența tot mai accentuată a vocilor feminine în câmpul literar: în acest sens, autoare precum Ann Scott și Virginie Despentes nu ezită să plaseze în centrul narațiunilor lor eroine complexe și contradictorii, eliberate atât social, cât și sexual, și să descrie incursiunile lor într-o lume situată în afara legii, marcată de abuzul de substanțe, crimă, pornografie și prostituție.

Astfel, cuvintele lui Michel Onfray sintetizează în mod pertinent caracterul revoluționar al doctrinei hedoniste, așa cum apare în filosofie și literatură: „Hedonismul dorește confuzia genurilor etice și estetice în vieți singulare [...] Morala care își asumă imperativul plăcerii urmărește crearea unui stil opus uniformității și integrării în masă: ea este individualistă și libertară”.² Metamorfozele sale de-a lungul secolelor merg mână în mână cu ideea de emancipare a omului și, astfel, multiplele reprezentări din romanele moderne marchează intrarea într-o epocă în care stilurile de viață alternative sunt mai ușor acceptate. În ceea ce privește fericirea, cu cât ne apropiem mai mult de epoca contemporană, cu atât legăturile sale cu iubirea, pe de o parte, și cu altruismul creștin, pe de altă parte, încep să se estompeze, fiind înlocuite de conceptul unei bunăstări individuale, pe care fiecare o definește în felul său și care nu exclude neapărat experiențele senzuale sau distracțiile frivole. Dincolo de diferențele evidente, marea forță a acestor opere literare constă în impactul produs asupra cititorului: resimțind în egală măsură uimire și interes față de aventurile profund atipice ale protagoniștilor, acesta este invitat să reflecteze asupra propriei relații cu plăcerea și, într-un sens mai larg, asupra conflictului mereu dificil de rezolvat între dorința personală și limitele moralei.

² Michel Onfray, *L'art de jouir* (Paris: Grasset, 1991), 270-271. Traducerea îmi aparține.

Bibliografie

1. Corpus literar

Balzac, Honoré de. *La Peau de Chagrin*. Paris: Gallimard, 2006.

Fitzgerald, F. Scott. *Gatsby le Magnifique*. Traduit par Jacques Tournier. Paris: Le Livre de Poche, 1990.

Gautier, Théophile, *Fortunio. Partie carrée*. Paris: Gallimard, 2013.

Huysmans, J-K., *À Rebours*. Paris: Gallimard, 1977.

Wilde, Oscar, *Le Portrait de Dorian Gray*. Traduit par Vladimir Volkoff. Paris: Le Livre de Poche, 1972.

2. Bibliografie primară

***. *La Bible*. Traduit par Louis Segond. Genève: Éditions Cherbuliez, 1910.

***. *Épopée de Ghilgamesh*. Traduit par Abed Aziré. Paris: Éditions Albin Michel, 2015.

Aristote, *Éthique à Nicomaque*. Traduit par J. Barthélemy Saint-Hilaire. Paris: Le Livre de Poche, 1992.

Aristote, *Poétique*. Traduit par Ch. Emile Ruelle. Paris: Garnier, 1922.

Bachelard, Gaston. *La poétique de l'espace*. Paris: Presses Universitaires de France, 1957.

Balzac, Honoré de. *Avant-propos à la Comédie Humaine*. Paris: A. Houssiaux, 1855.

Baudelaire, Charles, *Œuvres complètes de Charles Baudelaire*, tome III. Paris: Calmann Lévy, 1885.

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*. Traduit par Tatiana Mochi. București: Editura Humanitas, 2000.

Bourdieu, Pierre, *La Distinction: Critique Sociale du Jugement*, Les Éditions de Minuit, Paris, 1979.

Bourget, Paul. *Essais de psychologie contemporaine*, tome I. Paris: Plon, 1924.

Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. Traduit par Tatiana Pătrulescu et Radu Țurcanu. Iași: Polirom, 2017.

- Délumeau, Jean, Farge Arlette et Sponville André-Comte, *La plus belle histoire du bonheur*. Paris: Seuil, 2004.
- Épicure, *Lettre à Ménécée*. Traduit par Pierre-Marie Morel. Paris: Flammarion, 2009.
- Épicure, *Lettres, Maximes, Sentences*. Traduit par Jean-François Balaudé. Paris: Le Livre de Poche, 1994.
- Fontanille, Jacques, *Sémiotique et Littérature*. Paris: P.U.F., 1999.
- Greimas, A.J. et Fontanille, Jacques, *Sémiotique des passions. Des états de choses aux états d'âme*. Paris, Seuil, 1991.
- Laërce, Diogène. *Vies, doctrines et sentences des philosophes illustres*. Traduit par Robert Genaille. Paris: Flammarion, 1933. Consulté le 20 octobre, 2021. <http://ugo.bratelli.free.fr/Laerce/SocrateDisciples/Aristippe.htm>.
- . *Vies, doctrines et sentences des philosophes illustres*. Traduit par Robert Genaille. Paris: Flammarion, 1933. Consulté le 22 octobre, 2021. <http://ugo.bratelli.free.fr/Laerce/Lucrece/Epicure.htm>.
- Mauzi, Robert. *L'idée du bonheur dans la littérature et la pensée françaises au XVIIIe siècle*. Paris: Slatkine Reprints, 1979.
- Morel, Pierre-Marie. Présentation. *Lettre à Ménécée* d'Épicure. Paris: Flammarion, 2009.
- Nietzsche, Friedrich. *Généalogie de la morale*. Traduit par Eric Blondel, Ole Hansen-Løve, Théo Leydenbach et Pierre Pénisson. Paris: Flammarion, 1996.
- Onfray, Michel. *L'Art de jouir*. Paris: Grasset, 2014.
- Pierrot, Jean. *L'imaginaire décadent (1880–1900)*. Paris: P.U.F, 1977.
- Veblen, Thorstein. *Théorie de la classe de loisir*. Traduit par Louis Évrard. Paris: Gallimard, 1970.
- Wilde, Oscar. Préface, *Le Portrait de Dorian Gray*, Traduit par Vladimir Volkoff. Paris: Le Livre de Poche, 2000

3. Bibliografie secundară

3.1 Cărți

Ariès Philippe et Duby, Georges, dir., *Histoire de la vie privée, tome 4: de la Révolution à la Grande Guerre*. Paris: Seuil, 1987.

Bercescu, Sorina. *Istoria Literaturii Franceze*. București: Editura Științifică, 1970.

Blanshard, Alastair J. L. et Riley, Kathleen, ed., *Oscar Wilde and Classical Antiquity*. Oxford: Oxford University Press, 2018.

Burgwinkle, William, Hammond Nicholas et Wilson Emma, ed., *The Cambridge History of French Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

Corrigan, Peter. *The Sociology of Consumption: An Introduction*. London: Sage Publications, 1997.

Cicéron. *Fins des biens et des maux*. Traduit par José Kany-Turpin. Paris: Flammarion, 2016.

Descartes, René. *Les passions de l'âme*. Paris: Flammarion, 1998.

Drîmba, Ovidiu. *Istoria Literaturii Universale*. București: Editura Saeculum IO, 1997.

Durand, Gilbert. *Structurile antropologice ale imaginarului*. Traduit par Marcel Aderca. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Hakola, Outi et Kivistö Sari, ed., *Death in Literature*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2014.

Heathcote, Owen et Watts, Andrew, ed., *The Cambridge Companion to Balzac*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Hogan, Patrick. *Literature and Moral Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022

Hogle, Jerrold E., ed., *The Cambridge Companion to Gothic Fiction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Hume, David. *Traité de la Nature Humaine*, trad. Philippe Folliot, 2007. Consulté le 7 novembre 2021. <https://philotra.pagesperso-orange.fr/tnh.htm>.

Huysmans, J-K., *Sac à dos/À vau-l'eau*. Paris: Gallimard, 2007.

Jauss, Hans-Robert. *Pour une esthétique de la réception*, trad. Claude Maillard, Gallimard, Paris, 1978.

- Laurent, Alain. *Histoire de l'individualisme*. Paris: PUF, 1993.
- Livi, François. *J.-K. Huysmans. À rebours et l'esprit decadent*. Paris: Nizet, 1991.
- Locke, John. *An Essay Concerning Humane Understanding*, vol. 1, ed. Alexander Campbell Fraser, Clarendon Press, Oxford. Consulté le 7 novembre 2021.
<https://www.gutenberg.org/cache/epub/10615/pg10615-images.html>.
- Longo, Mariano. *Emotions through Literature*. New York, NY: Routledge, 2020.
- Lorrain, Jean. *Monsieur de Phocas*. Paris: Flammarion, 2001.
- Lukács, Gyorgy. *Histoire et conscience de classe*. Traduit par Kostas Axelos et Jacqueline Bois. Paris: Éditions du Minuit, 1960.
- Marino, Adrian. *Hermeneutica Ideii de Literatură*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1987.
- Marshall, Gail, ed., *The Cambridge Companion to the Fin de Siècle*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Mihăescu, Vintilă. *Antropologie. Cinci introduceri*. Iași: Polirom, 2007.
- Murdoch, Iris. *The Sovereignty of Good*. London: Ark Paperbacks, 1985.
- Nussbaum, Martha. *Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature*. Oxford: Oxford University Press, 1990.
- Oatley, Keith. *Such Stuff as Dreams: The Psychology of Fiction*. Hoboken, NJ: Wiley, 2011.
- Pater, Walter. *La Renaissance. Études d'art et de poésie*. Traduit par Bénédicte Coste. Paris: Classiques Garnier, 2016.
- Pearce, Joseph. *The Unmasking of Oscar Wilde*. San Francisco, CA: Ignatius Press, 2004.
- Powell, Kerry et Raby, Peter, ed., *Oscar Wilde in Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Prigozy, Ruth, ed., *The Cambridge Companion to F. Scott Fitzgerald*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Raby, Peter. *The Cambridge Companion to Oscar Wilde*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Saint Augustin. *Confessions*. Paris: Gallimard, 1993.
- Schwarz, Vanessa R. *Spectacular Realities*. Berkeley, CA: University of California Press, 1998.

- Todorov, Tzvetan. *Introduction à la littérature fantastique*. Paris: Seuil, 1970.
- Trentmann, Frank, ed., *The Oxford Handbook of the History of Consumption*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Voltaire. *Lettres philosophiques*. Paris: Flammarion, 2019.
- Voltaire. « Discours en vers sur l'homme ». Dans *Œuvres complètes de Voltaire, édité par Louis Moland*, 378-385. Paris: Garnier, 1877.
- Walker, David H. *Consumer Chronicles: Cultures of Consumption in Modern French Literature*. Liverpool: Liverpool University Press, 2011.
- Wellek, René et Warren, Austin. *La théorie littéraire*. Paris: Seuil, 1971.
- Wesling, Donald. *Joys and Sorrows of Imaginary Persons*. Leiden: Brill Academic Publishers, 2008.
- Williams, Rosalind H. *Dream Worlds: Mass Consumption in Late Nineteenth Century France*. Los Angeles, CA: University of California Press, 1982.
- Wilson, John A. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. New Jersey: Princeton University Press, 1969.

3.2 Capitole de cărți și prefete

- Fumaroli, Marc. Préface. *À Rebours* de Joris-Karl Huysmans. Paris: Gallimard, 1977.
- Ion, Angela. Balzac sau Romanul Absolut. *Comedia Umană* de Honoré de Balzac, tome I. București: Editura Univers, 1981.
- Saint Augustin. « Psaume 32 (2): Confiance en Dieu ». *Commentaire sur les Psaumes*. Traduit par l'abbé Morisot. Consulté le 4 février 2021. <http://docteurangelique.free.fr/bibliotheque/complements/psaumessaintaugustin.htm>.
- Siat, Nadine. Introduction. *Germinie Lacerteux* de Edmond et Jules de Goncourt. Paris: Flammarion, 2017.
- Scarantino, Andrea. « The Philosophy of Emotions and Its Impact on Affective Science », *Handbook of Emotions*, 4ème édition, ed. Lisa Feldman Barrett (London: The Guilford Press, 2016)
- Turpin, Josée-Kany. Introduction. *Fins des biens et des maux* de Cicéron. Paris: Flammarion, 2016.

3.3 Articles și studii critice

- Abbès, Ben Mahjouba. « L'expérience olfactive de des Esseintes dans A Rebours de Huysmans. Pour une approche sémiotique ». *Actes Sémiotiques* 114 (2011). <https://www.unilim.fr/actes-semiotiques/1950>.
- Bechtel, Dianne E. « Jay Gatsby, Failed Intellectual: F. Scott Fitzgerald's Trope for Social Stratification ». *The F. Scott Fitzgerald Review* 15, no. 1 (2017): 117-129.
- Bies, Alexandre. « L'art comme lieu d'une identité à construire dans Le Portrait de Dorian Gray ». *Fantasmer l'identité dans les œuvres d'art* (Université de Nice Sophia-Antipolis, 2016). Consulté le 15 avril, 2023. https://www.unicaen.fr/recherche/mrsh/sites/default/files/public/node/docs/03_%20A%20Bies%20Gray.pdf.
- Bismut, Roger. « Le narrateur dans *Germinie Lacerteux* ». *Cahiers de l'AIEF* 36 (1984): 21-33.
- Borderie, Régine. « Le Corps de la Philosophie: "La Peau de Chagrin" ». *L'Année balzacienne* 1, no. 2 (2001): 199-219.
- Breitweiser, Mitchell. « Jazz Fractures: F. Scott Fitzgerald and Epochal Representation ». *American Literary History* 12, no. 3 (2000): 359-381.
- Broi, Antonin. « Peut-on encore être hédoniste éthique? », *Les ateliers de l'éthique/The Ethics Forum* 17, 1-2 (2022): 192-213.
- Criado, Tomas Costal. « Dorian Gray from the page to the screen. A comparative semiotic analysis of *The Picture of Dorian Gray* (Oscar Wilde, 1891) and *The Picture of Dorian Gray* (Albert Lewin, 1945) ». *Alicante Journal of English Studies* 29 (2016): 47-67.
- Daunais, Isabelle. « Le réalisme de Champfleury ou la distinction des œuvres ». *Études françaises* 42, no. 2 (2007): 31-43.
- Duranty, Louis-Edmond. « Du Roman ». *Réalisme* 1 (1856): 5-7. Consulté le 18 mars, 2023. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k10511021/f12.item>.
- Fitzgerald, F. Scott. « Echoes of the Jazz Age », *Scribner's Magazine* 90, no. 5 (1931). Consulté le 5 septembre, 2022. https://archive.org/details/sim_scribners-magazine_1931-11_90_5/page/n1/mode/2up.
- Gefen, Alexandre. « La place controversée de la théorie des émotions dans l'histoire de la critique littéraire française ». *L'Atelier du Centre de recherches historiques* 16 (mars 2016): 1-33. Consulté le 22 décembre, 2021. <http://journals.openedition.org/acrh/7321>.
- Greimas, A.J. « Pour une théorie des modalités », *Langages*, no. 43 (1976): 90-107.

- Jung, Willi. « "La Peau De Chagrin" : Une Théorie Romantique Du Temps ». *L'Année balzacienne* 1, no. 8 (2007): 105-115.
- Kamp, David. « Rethinking the American Dream ». *Vanity Fair*, avril, 2019. <https://www.vanityfair.com/culture/2009/04/american-dream200904>
- Michaud, Yves. « Sur l'industrialisation contemporaine de l'hédonisme ». *Psychotropes* 18, no. 1 (2012): 17-22.
- Modenesi, Marco. « Le héros à table. À vau-l'eau ou le piège gastronomique ». *Études françaises* 23, no. 3 (1987): 77-88.
- Pasco, H. Allan. « À Rebours À Rebours ». *Revue d'histoire littéraire de la France* 109 (2009): 621-644.
- Pauliat, Patrice. « Joie et bonheur du chrétien d'après Saint Augustin », *Didaskalia* 5, no. 1 (1975): 89-104.
- Piguet, Marie-France. « Individualisme. Du Producteur à Tocqueville ». *Mots. Les langages du politique* 96 (2011): 133-147.
- Sagaert, Claudine. « Beauté et laideur dans Le Portrait de Dorian Gray ». *Forma. Revista D'humanitats* 6 (2012): 83-97.
- Sayre Robert, Löwy Michael. « Réification et consommation ostentatoire dans Gatsby le Magnifique ». *L'Homme et la société* 1, no. 134 (1999): 125-138.
- Talbot, Emile J. « Pleasure/Time or Egoism/Love: Rereading *La Peau de Chagrin* ». *Nineteenth-Century French Studies* 11, no. 1 (1982): 72-82.
- Viano, Cristina. « Aristote et la rhétorique des émotions: théorie et mode d'emploi », *Revista Ideação, Edição Especial* (2018): 51-81.
- Zilberg, Claude. « L'avarice comme forme de vie », *Actes Sémiotiques* 115 (2012). <https://www.unilim.fr/actes-semiotiques/1479>

3.4 Dictionare, enciclopedii, disertații și bloguri

- Enciclopædia Universalis. « Hédonisme ». Consulté le 3 décembre, 2023. <https://www.universalis.fr/encyclopedia/hedonisme/2-la-pratique-du-plaisir-comme-ascese/>.
- L'Encyclopédie Philosophique. « Plaisir ». Consulté le 14 décembre, 2023. <https://encyclo-philo.fr/item/216>.

- Le Robert dico en ligne. « Plaisir (A) ». Consulté le 28 août, 2021.
<https://dictionnaire.lerobert.com/definition/plaisir>.
- Furetière, Antoine. « Épicurien, enne ». *Dictionnaire universel contenant généralement tous les mots françois, tant vieux que modernes, & les termes de toutes les sciences et des arts: tome second. E-K*, 1727. Consulté le 3 décembre, 2023.
<https://books.google.fr/books?id=rCQ-AAAAcAAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>.
- Kim, Esther. « Asceticism vs. Hedonism: A Defense of Holistic Hedonism », *University of Chicago Philosophy Review* (blog). Consulté le 3 décembre, 2023.
<https://ucupr.wordpress.com/2021/05/19/asceticism-vs-hedonism-a-defense-of-holistic-hedonism/>.
- Regelin, Briana. « The Graceful Prince of a Trivial Comedy: Symbolism and Aesthetics in The Picture of Dorian Gray and ‘De Profundis’ », *Regis University Student Publications (comprehensive collection)*, Regis University Regis College Honors Thesis, 650, 2015.
- Shine, Laura. *De la pitance indigeste au divin pot-au-feu : la quête du bon repas comme thème dans l'œuvre de Joris-Karl Huysmans*, 2013, Université de Montréal, Mémoire de master.
- Șuică, Cristina. « Doppelgänger-ul și Geamănul Parazit. Ipostazele dublului gotic în Frankenstein sau Prometeul modern” și Portretul lui Dorian Gray ». *Bookaholic* (blog). 24 mai, 2020. <https://www.bookaholic.ro/doppelganger-ul-si-geamanul-parazit-ipostazele-dublului-gotic-in-frankenstein-sau-prometeul-modern-si-portretul-lui-dorian-gray.html>.